

Image not found

Noms occitans des communes du Gers (Noms occitans de las comunas deu Gèrs)

Elements de toponimia

11 - Geografia - Lo territòri e las suas particularitats

La toponimia : Qu'ei aquò ?

La toponimia qu'ei ua sciéncia dab la mira d'estudiar l'origina deus noms de lòcs d'un país e de n'explicar lo sens. La micro-toponimia estudia lo nom deus lòcs-dits (bordalats, bòrdas, camins...)

La patronimia, que se ditz tanben antroponimia, qu'estudia lo nom de las personas. Antroponimia e toponimia son fòrça ligadas pr'amor sovent qu'an hargat un nom de lòc en partir d'un nom de familia, e vice-versa.

Que cau notar que daubuns noms de lòcs son pas aisits a descriptar, e sovent nos divèm contentar d'eméter ua ipotèsi d'interpretacion en aténder d'avir enfin ua explicacion definitiva.

Remarcas preliminarias

Los noms de lòcs deu nòste parçan qu'estón formats dens las prumèras lengas coneishudas e parladas en país d'Òc (ligur, ibèr, cèlta o gallés e sustot lo latin), d'autas venguen de mots germanics importats a mesura de las invasions successivas, d'autas neishón a l'epòca romana, deu sègle Vau au siècle Xau.

Aqueths mots se tornèn trobar en occitan, que los prumèrs escriuts ne datan deu sègle Xau. Qu'ei a'n aqueste periòde que se multipliquèn las formacions occitanas que son las mes numerosas e tanben las mes conegudas.

Lo francés qu'ei ua lenga que penetrè Occitania sonque recentament. E donc, que i a sonca un centenat d'annadas que se harguèn los noms de lòcs en francés (Ex : Bellevue, Jolimont).

Los noms occitans son enquèra majoritaris per tots los país d'Òc. Que hè donc necèra, ende tot estudi toponimic d'un terrador, ua coneishénça minimau de l'evolucion de la sua istòria e de la sua lenga.

La toponimia ei un utís preciós que nos aufreish ua pièla de rensenhaments sus la natura deu sòu, lo relhèu, la fauna, la flòra, l'exposicion deus terrenhs, las culturas, las manifestacions de l'activitat umana, l'evolucion deus paisatges, l'economia, l'istòria...

Quauquas arrasics o exemples characteristics

Las mes ancianas arrasics toponimicas son ça'mpar las qui descriven lo paisatge :

1. Arrasics pre-indo-europèas :

• arrasics que significan "aiga", "arriu"... qu'an nomenat fòrças arrius deus nòstes parçans - Tarn : arrasic **TAR** + sufixe **-NO**...

Lo sufixe **-ONA** = "arriu" que se tròba dens Garona, se torna trobar dens la Drona (Dordonha) e la Droma.

Autas arrasics ende designar l'aiga : **SOR / AS / DUR – DOUR** (Ador) / **AR** (Arrats).

• arrasics vengudas deu Mediterranèu :

Arrasics **KAL / KAR** : "Pèira / Ròca" / **QUER - QUIER** (Variantas : CHER / CHIER) / **CLAP** : "Aclapat, pilòc de calhaus" / **CALM** : "Hautor planèra" / **CANT** : "La pèira".

• arrasics vengudas de l'Oraloaltaic o de l'Alpin :

Arrasics **ALP** (variantas AUP / ARP) : "Hauta montanha" / **PIC / PIT** : "Montanha ponchuda" / **SARR / SERR** : "Montanha alongada / **CUC / TUC / TRUC / SUC** : "Montanha arredonida".

*Un exemple particular : Garona : Arrasic **GAR** : Pèira + **ONA** : Arriu : « Arriu calhavut ».*

2. Arrasics indo-europèas - noms comuns d'origina cèltia (o gallesa)

Artiga : terre défrichée / **brolh** : bosquet / **casse, casso** : chêne / **barta** : broussaille / **clòt, cròs** : creux / **cava** : grotte / **lauza** : ardoise.

3. Noms Latins

Los toponimes d'origina latina son fòrça numerós. Que son mes que tot noms de personas seguits d'un sufixe latin (**-anum, -anicum / -one...**) o aquitano-roman (**-acum**) que significan « la proprietat, lo domèni ».

• sufixe **-acos** (aquitano-roman **-acus**) a comptar deu sègle IIau de la nòsta èra.

• deu sufixe latin **-anum**.

Marsan : domèni de Martius / Pompinhan (Pompinius) / Cornelhan (Cornelius) / Samatan (Samatius) / Frontinhan...

Aubin (domèni de Albius), Crespin (Crespius)...

4. Noms germanics

•

qu'a balhat en occitan **-ens**, **-encs**, **-enx** : Escatalens (de Scatalo). De la medisha origina Brunhens, Nolens, Ramozens, Flamarens, Urdens (Gèrs), Tonens (L & G), Morcencs (Lanas),...

•

bòrda : cabane, ferme / **bòsc** : bois / **garda** : défense / **sala** : résidence seigneuriale.

5. Noms occitans

•

* **Plana, plan** : plaine, plateau / **sèrra** : colline / **mòta** : butte / **mont** : mont, hauteur.

* **Podium** (latin) : hauteur, balherà **Puèg, Poi** (Gasconha), Poipetit (Gasconha) francizat en Poupetit...

* **Vath** (vallée), Malavath, la Valeta, La Riba, Autariba (Auterive) / **Coma** (Gasconha) : la combe...

•

Sorelhat, solan : l'adret (sud) / **paguèra** : l'ubac (nòrd) / **davant** : levant (èst) / **darrèr** : couchant (oèst).

•

Aiga : l'eau / **buc, buguet** : source o ruche / **dotz** : source / **font, hont** en Gasconha : source, fontaine / **Isla** : île - L'Isla de Haut (L'Isle-en-Dodon, en amont sus Sava), L'Isla de Baish (L'Isle-Jourdain, en avath) / **riu, arriu** : ruisseau / **saut** : cascade / **varat** : fossé.

•

Aubar : saule blanc / **barta** : terrain couvert de broussailles / **casse, casso** : chêne / **castanhèr** : châtaignier / **hrèisho** : frêne / **mesplèr** : nèflier / **noguèr** : noyer / **perèr** : poirier / **romèc, arromèc** : ronce / **rosèr, arrosèr** : rosier / **seuva** : forêt / **toja** : ajonc épineux.

•

Auriòu : loriot / **craba** : chèvre / **hormic, ahromic** : fourmi / **garia** : poule / **graulha** : grenouille / **paloma** : pigeon ramier / **vaca** : vache / **vop** : renard...

•

Coderc : pâture près d'une ferme / **erm** : désert, lieu inculte / **harga** : forge / **lana** : lande / **teulèra** : tuilerie / **vergèr** : verger / **vinha, vinhau, vit** : vignoble.

•

Camin : chemin / **carrèra** : rue / **còsta** : côte / **estrada** : route / **horca, horquet** : carrefour / **peirada** : route empierrée / **palanca** : passerelle / **viòt** : sentier.

•

Barraca, casa, cabana : habitations médiocres / **bòrda** : ferme / **cortada** : cour, ferme / **ostau, maison** : maison / **sala** : demeure seigneuriale.

Lo latin **villa** (maison de campanha, bòrda) qu'ei vengut **vila** / **villa** (hameau, village) puish au siècle XIIIau, aglomeracions qui an cèrts privilègis. **Borg** : bourg / **barri** : faubourg o hameau pròche d'ua aglomeracion / **castel, castèth** : vilòtas fortificadas a la seguida de la Crotzada contra los Albigés, o de la guèrra de Cent Ans.

•

"**En**" : Monsieur ; "**Na**" : Madame.

<http://www.locongres.org/fr/ressources/toponymes-occitans>

Frisa cronologica

Frise

Image not found
https://www.go-to-the-future.eu/Fichiers/frises/11135811a.toponymie_1_2_oc.png

Lexic

Sufixe

un afixe qu'ei un element brac que s'ajusta en un radicau ende formar un mot. D'un costat se tròba lo prefixe, que se plaça avant lo radicau, e de l'autre lo sufice, que se plaça après lo radicau. Ex. : in-flamable, mau-contenta-ment, a-beura-der, eca...

Fauna e flòra

la biodiversitat correspon a l'ensemble de la diversitat deu monde viu. Que compren la fauna e la flòra, qu'ei a díser la totalitat de las fòrmas que prénguen los èstes vius (bèstias, vegetaus, micro-organismes) au bèth miei deus environaments d'on víven e se multiplican...

Plurilingüisme (o tanben multilingüisme)

lo mot descriu lo hèit qu'ua persona o ua comunautat sia multilingüa, qu'ei a díser que sia capabla de s'exprimir en mantuas lengas...

Questions

1. Que semblan meslèu de descríver los noms de lòcs los mes ancians ? Balha quauques exemples d'arrasics.
2. E coneishes 1 o 2 exemples de toponimes (noms de lòcs) que venguen d'arrasics d'origina indo-europèa ? D'origina latina ?
3. E saberés tornar trobar la significacion deus noms que seguishen : solan / casso / bòrda / arriu / teulèra ?

4. E podèm balhar facilament l'origina e la significacion de tots los noms de lòcs ?

Activitats

1. En partir d'ua carta de Gèrs, relhèva sus un tablèu de 2 colonas los noms deus vilatges e de las vilas que s'acaban per **-ac** (exemple SIRAC), e puish per **-an** (exemple MARSELHAN).
2. Ensaja d'imaginar los noms de personas que correspónen a quauqu'uns d'entre eres.

